

ארזע מספר 7 | יום חמישי ה- 6/12/07 | כ"ז כסלו תשס"ח
בשעה 21:00 במרכז גולדה מאיר, קיבוץ רביבים.

מחווה

לשרה לוי-תנאי

תיאטרון המחול "ענבל"

מגילת רות וסג'רה

שרה לוי-תנאי היא אחת מחלוצות המוסיקה והמחול בארץ. לאישיותה הייחודית ולעבודתה האמנותית רבת ההשפעה מוקדש ערבו השלישי של פסטיבל העשור של "צלילים במדבר". יחס מיוחד היה לשרה לוי-תנאי לסיפורי המקרא ולשפת התנ"ך. אחת מעבודותיה המרכזיות הינה "שיר השירים", אשר יחד עם "מגילת רות" מהווים את גולת הכותרת של עשייתה אמנותית. קטע מתוך "שיר השירים" יוצג בהרצאה שתקדים את הופעתו של תיאטרון המחול "ענבל", מן החשובים שבמפעלי האמנות שהתהוו בארץ, שהוא כולו פרי רוחה היוצרת. "מגילת רות" של שרה לוי-תנאי ו"סג'רה" של תלמידתה אילנה כהן מהוות שתיים מיצירות המופת שנוצרו במסגרת תיאטרון זה.

שרה לוי-תנאי

נולדה בישראל בימי שלטון התורכים. בילדותה, התייתמה מהוריה ועברה לגור בצפת ובכפר מאיר-שפיה. משבגרה, שבה לתל-אביב, למדה בסמינר לגננות "לוינסקי", ופגשה לראשונה בכרם התימנים את המוסיקה, המחול והשירה התימנית. בשנים אלו, למדה בסטודיו למשחק שניהל צבי פרידלנדר, איש תיאטרון "הבימה" בשנות השלושים. שרה שיחקה ב"תיאטרון ארגון הגננות", והיתה החנלה הראשונה ב"שמלת השבת", מחזה המועלה עד היום. בימי מלחמת העולם השנייה התגייס בעלה לצבא הבריטי והיא עברה יחד עם שני ילדיה התינוקות לגור בקיבוץ רמת הכובש. בקיבוץ עבדה כגננת ויצרה לצורך כך את השירים והריקודים המקוריים שלה. שם יצרה לראשונה את ה"מסכת" - מופע שיש בו תערובת של כל האמנויות, המשתף על בימתו הרחבה שכבות שונות של האוכלוסיה, מתינוקות של בית רבן ועד הקשישים שבהם, במבנה אמנותי-בימתי מורכב, שנוצר בידי אומן, אבל כך שיוכל להתבצע בידי הדיוטות, תוך ניצול כל כשרון בולט מזדמן העומד לרשות היוצר. בתום המלחמה שבה לתל-אביב והחלה ללמד במדרשה למוסיקה ולמורים את שירה וריקודה. שם פגשה חבורת צעירים עולים חדשים מתימן שהיוו את הגרעין הראשון של להקת ענבל.

עם קום המדינה הוזמן ארצה הכוריאוגרף היהודי הנודע ג'רום רובינס, על-מנת לייעץ ל"קרן נורמן", לימים קרן תרבות אמריקה-ישראל, באיזה מוסד בתחום המחול לתמוך. ג'רום רובינס גילה את שרה לוי-תנאי והמליץ בפני הקרן לתמוך ב"ענבל", שהיתה עדיין בחיתוליה. גדולתה של שרה לוי-תנאי היא בכך שהצליחה לשלב בין התרבות היהודית תימנית שהביאו העולים לבין כשרונה, וידעה ללוש את החומר האותנטי ולהפוך אותו לאמנות בימה מודרנית. היא השתמשה בצעדה התימנית האפיינית, היא הדעסה, ובמקצבים של השירה והנאשיד, על מנת לבנות מאלמנטים צורניים אלה יצירות, שכולן שלה.

תיאטרון המחול "ענבל"

נוסד בשנת 1950 על ידי הגברת שרה לוי-תנאי, כלת פרס ישראל וכלת פרס תיאטרון האומות, פריז 1962. ההישג העיקרי מצוי בכך שהצליחה לתרגם ולפתח את המורשת התרבותית של יהודי התפוצות במסורות ובסיפורים לשפה אוניברסלית של תיאטרון מחול מודרני.

ענבל חוגג 56 שנות יצירה של תנועה מקורית השואבת את מקורותיה מן התנ"ך, מתרבות יהודי תימן, ממרחבי המדבר ומאגן הים התיכון. תיאטרון - מחול "ענבל" עוסק בנושאים ובחמרים מן המסורת והמורשת היהודית וכן מן הפולקלור של העדות השונות בארץ. השימוש בחמרים אלה הוא חופשי והגישה היא אמנותית מודרנית.

מייסדת התיאטרון, שרה לוי-תנאי, יצרה שפה "ענבלית" מיוחדת שהיא מזיגה של אלמנטים עממיים, עתיקים מקוריים בעלת גישה תיאטרלית מודרנית. בכך הייחוד וההישג הגדול של "ענבל". "ענבל" שואף להעמיק את התודעה שישראל היא חלק ממרחב תרבותי עתיק ועשיר, שתרם וקיבל רבות מתרבות המערב והוא פתוח גם אל תרבויות העולם האחרות - מאפריקה ועד המזרח הרחוק.

מתוך נימוקי חבר השופטים אשר העניקו לשרה לוי תנאי את פרס ישראל באמנות המוסיקה והמחול:
מפעל חייה, תיאטרון מחול "ענבל", עלה בידי שרה לוי-תנאי ליצור ולגבש במה, אשר השכילה לחשוף את מסורת הצליל והמחול, השירה והווי של עדות המזרח ובמיוחד של יהדות תימן. על-ידי הפחת רוח ההווה בנכסי העבר ויצירת הכלים לשילובם, הפכה שרה לוי-תנאי, בכשרונה הפיוטי, את "ענבל" לגורם, אשר עשה הרבה יותר מאשר הבאת נכסי תרבות אלה בלבוש אמנותי אל בני עדה אחת או אחדות בלבד.

הישגו הלאומי של "ענבל" בכך, שקרב, מאז נוסד, הווי עדות המזרח לכלל יושבי ישראל, עובדה שחשיבותה לעין ארוך בתקופת חיפושי דרך לביטוייה של תרבות ישראל על יסוד מזיגת הטוב והנבחר שיש באוצרות הפולקלור והאמנות של כלל עדות ישראל. עובדה זו מצאה את ביטוייה בכך שרבים מטובי הקומפוזיטורים בישראל קיבלו את השראתם מזמרת ונגינת יהודי תימן ועדות אחרות ויצרו ברוחן של אלה עבוד "ענבל".

שרה לוי-תנאי עודדה מלחינים יוצרי ארצות מערב להתנסות בצלילי המזרח ולהתבשם בהם, כשהתוצאות מרשימות ומהוות אבני דרך ביצירה המוסיקלית האמנותית שלנו.

זאת ועוד: "ענבל" הצליחה להביא את דברי העדות היהודיות לתודעת העולם: הופעות "ענבל" בארצות חוץ עוררו בתחילה את סקרנותם של אמני מחול דגולים, ולאחר מכן את התעניינותם של אלפים בפולקלור יהודי וישראלי, היוצק בכלים חדשים תכנים עתיקים ומקוריים.

כמו כן יש לציין את הישגיה החשובים מאד בשדה הזמר הישראלי בלחניה הרבים - לחני מחול נוף, חג ומועד - נמצאת שרה לוי-תנאי בין מניחי הזמר לסגנון מוסיקה ישראלי מקורי."

על שתי העבודות שבחופע הערב:

"סג'רה"

ביצירה זו מתרחבת היריעה במיזוג המסורת, כפי שהיא משתקפת בדמויותיהן של שתי נשים מבוגרות הבוחנות את חייהן דרך הדור הצעיר. אילנה כהן ושלמה בר יוצרים שפה חדשה של מוסיקה וריקוד אתני השאובה מהמסורת הענבלית וממקורות אתניים אחרים. (35 דקות)

כוריאוגרפיה: אילנה כהן.

מוסיקה: שלמה בר והברירה הטבעית.

תפאורה ותלבושות: טליה בר און פריד.

עיצוב תאורה: רפי כהן

מן הביקורת:

"המוסיקה החיה של שלמה בר ונגניו הוסיפה הרבה לכוריאוגרפיה המעולה, שאין בה רגע של שעמום, והיא בנויה בצורה עשירה ומרתקת." (גיורא מנור)

"סג'רה - יצירתה הטובה ביותר של אילנה כהן, מביאה את ניחוח "ענבל" של הימים המפוארים שהיו ללהקה". (תקוה חטר-ישי)

"סג'רה של אילנה כהן, הסולנית הותיקה של "ענבל" היא עבודה קבוצתית עם הרבה רגעים של יופי בסגנון שפת התנועה הענבלית". (רות אשל)

"חגילת רוח"

"ענבל" בחרה להציג את הטקסט התנכ"י כמו שהוא. הליכה בעקבות הסיפור הנצחי, המפליא בחינו ובפשטותו.

אוזננו קשובה למילים ולצלילים, ועיננו פקוחות אל המראות העולים מן הספר העתיק-חדש. המחזה היא יצירה משותפת של כוחות ותיקים וחדשים.

כוריאוגרפיה: שרה לוי-תנאי

מוסיקה: עובדיה טוביה

אחראית אמנותית על חידוש היצירה: אילנה כהן

תפאורה: דני קרוון

תלבושות: עפ"י אמנון מגורי ז"ל

עיצוב תאורה: רפי כהן

מן הביקורת:

"עדיין נפלאה. הכוריאוגרפיה של שרה לוי תנאי היא גאונית והיא מעל לכל אופנה. איזה פשטות וטוהר בפתרונות התנועתיים, איזה רוחניות, איזה אמת פנימית". (רות אשל, "הארץ")